Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Directoraat-generaal Agro

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/lvvn

Ons kenmerk
DGA / 108958684

Uw kenmerk
2026Z19336/2026D49440

Datum 27 november 2026
Betreft Verzoek om reactie op brief "Aanbieding notitie 'Als de prijs verdubbeld, wie kan dan nog ons dagelijks voedsel betalen??'"

Geachte Voorzitter,

De Vaste commissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur heeft mij op 7 oktober 2026 verzocht om een reactie te geven op de brief “Aanbieding notitie ‘Als de prijs verdubbeld, wie kan dan nog ons dagelijks voedsel betalen??’” van dhr. J. M. (ref.: 2026Z19336/2026D49440). Met deze brief geef ik gehoor aan dit verzoek.

De briefschrijver uit in de brief de zorg dat door het stikstofbeleid van het kabinet de prijzen voor ons dagelijks voedsel meer dan verdubbelen. De schrijver meent dat het stikstofbeleid zal leiden tot fors hogere kosten voor boeren die doorberekend zullen worden in de consumentenprijzen. Verder meent de briefschrijver dat het huidige beleid indruist tegen de wens de wereldwijde natuur te behouden en dat er in onze natuurgebieden vaak heel andere problemen spelen dan stikstof.

Voedselprijzen
Het kabinet zet inderdaad een pakket maatregelen in voor het oplossen van de stikstofproblematiek (zie Kamerstuk 36800-XIV nr. 87, Kamerstuk 2026Z23902 en Kamerstuk 2026Z23903). Het kabinet doet dit om onze natuur te herstellen en versterken, vergunningverlening weer mogelijk te maken en daarmee ook belemmeringen weg te nemen voor de economische en maatschappelijke ontwikkeling van Nederland. Dit maatregelpakket heeft inderdaad gevolgen voor veel agrarisch ondernemers in Nederland. Maar het omvat ook ondersteunende maatregelen waarmee agrarisch ondernemers (financieel) worden geholpen bij het uitvoeren van de keuzes die zij maken, vormen onderdeel van dit maatregelpakket.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en Wageningen Social & Economic Research (WSER) hebben gereflecteerd op de gevolgen van de maatregelen (Kamerstuk 36 800 XIV, nr. 93 en het WSER-Rapport ‘Reflectie maatregelpakket stikstof’, bijlage bij Kamerstuk 2026Z23903). Hoewel de maatregelen kunnen leiden tot een afname van de veehouderij, blijft voedselzekerheid gewaarborgd. Van de huidige dierlijke productie in Nederland wordt een aanzienlijk deel uitgevoerd. WSER verwacht dat deze afname niet leidt tot tekorten voor Nederlandse consumenten: de binnenlandse consumptie kan worden gehandhaafd. WSER geeft verder aan dat ‘vanuit voedselzekerheid is niet alleen

relevant in welke mate de dierlijke productie in Nederland krimpt, maar ook hoe de beschikbare grond wordt gebruikt. Grond die vrijkomt door beëindiging of verkleining van de veehouderij kan worden benut voor extensivering van blijvende veehouderijbedrijven, voor natuur- en waterdoelen, maar ook - afhankelijk van de locatie, want niet alle grond is daarvoor geschikt - voor de teelt van eiwitgewassen, vollegrondsgroenten of andere plantaardige producten. De mogelijkheden zijn echter gebieds- en bodemafhankelijk. WSER stelt dat de voedselzekerheid van Nederland niet in het geding komt.

Ik kan niet geheel uitsluiten dat er mogelijk (tijdelijk) een beperkt kosteneffect zichtbaar zal worden gelet op het aandeel van Nederland in de productie van de EU-27 voor dierlijke producten (tussen circa 3 en 9% uitgezonderd kalfsvlees). Of dat optreedt, is afhankelijk van de mate en snelheid waarin het wegvallende Nederlandse aanbod wordt opgevangen via productie elders en veranderende handelsstromen. De omvang en snelheid waarmee dat dan gebeurt, zijn afhankelijk van beschikbare capaciteit, kosten, prijzen, handelsvoorwaarden, dierziekten, weersomstandigheden en de ontwikkeling van de vraag.

In de consumentenprijs van voedingsmiddelen wegen voor de meeste voedselproducten ook andere factoren dan de productiekosten van de boer/tuinder mee. De kosten van grondstoffen als veevoer, kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen, van de be- en verwerking van voedselproducten, van logistiek en distributie zijn in belangrijke mate medebepalend voor de uiteindelijke prijs in de winkel.

Tot slot is belangrijk dat een groot deel van ons dagelijks voedsel niet uit Nederland komt, maar geïmporteerd wordt. Dat geldt bijvoorbeeld voor een groot deel van het graan voor brood en pasta, voor rijst en plantaardige oliën, voor veel groente en fruit, voor noten en zaden. En zelfs voor een deel van het vlees en de zuivel die in Nederland geconsumeerd wordt geldt dat dit ingevoerd wordt. Het stikstofbeleid heeft geen invloed op de prijzen van die producten.

Op basis van het voorgaande acht ik het onwaarschijnlijk dat het stikstofbeleid een grote stijging van de prijs van ons dagelijks voedsel zou veroorzaken, en zeker geen verdubbeling van die prijs.

Natuur
Ik herken me niet in de geschetste spanning tussen behoud van natuur in Nederland en behoud van natuur wereldwijd. Via instandhouding en herstel van natuur en biodiversiteit in Nederland draagt Nederland óók bij aan behoud van de wereldwijde natuur en biodiversiteit. En Nederland kan andere landen alleen dan aan hun verantwoordelijkheid voor instandhouding en herstel van natuur en biodiversiteit in hun land houden, als Nederland in eigen land verantwoordelijkheid neemt. En dat doet het kabinet nu met een samenhangende aanpak voor natuurverbetering en een toekomstbestendige landbouwsector. Ook omdat agrariërs een belangrijke rol spelen bij het behoud van de biodiversiteit in Nederland. Dat is bijvoorbeeld ook reden om het agrarisch natuurbeheer te versterken. Zodat de landbouw in Nederland niet alleen bijdraagt aan de voedselvoorziening, maar ook aan de kwaliteit van natuur, biodiversiteit en ons landschap.

Het klopt dat voor sommige natuurgebieden stikstof slechts een van de drukfactoren is, maar het klopt niet, zoals in de brief wordt gesteld, dat het kabinet zich alleen focust op stikstof. Het wegnemen van andere drukfactoren zoals slechte waterkwaliteit of watertekorten vormt juist onderdeel van de aanpak.

Concluderend
Het kabinet heeft een verantwoordelijkheid voor het behoud en herstel van natuur in Nederland. En het kabinet neemt deze verantwoordelijkheid met een aanpak die in samenhang de natuur doet verbeteren, de vergunningenproblematiek kan oplossen en boeren helpt om de slag te maken naar een meer toekomstbestendige landbouw. Mede op basis van de reflecties van PBL en WSER concludeer ik dat het onwaarschijnlijk is dat deze aanpak tot een significante stijging van voedselprijzen zou leiden.

Ik hoop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Jaimi van Essen
Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur